

UMUMIY O'RTA TA'LIM MUASSASALARIDA TARBIYA JARAYONI VA TARBIYA FANI

*Andijon davlat pedagogika instituti
Ijtimoiy fanlar kafedrası o'qituvchisi*

Jabborova Sayyoraxon Muxammadkobilovna

*Andijon Davlat Pedagogika instituti Milliy goya ma'naviyat
asoslari va huquq ta'limi yo'nalishi talabalari
Shukurjonov Mo'minjon, Otaboyev Niyatbek*

Annotatsiya: Mazkur maqolada umumiy o'rta ta'lim muassasalarida tarbiya jarayoni va tarbiya fanining ahamiyati, uning o'qitilishidagi zamonaviy yondashuvlar, pedagogik metodlar va ta'lim tizimida roli tahlil qilinadi. Tarbiya fani, o'quvchilarning nafaqat bilim, balki axloqiy, ma'naviy va ijtimoiy jihatdan shakllanishini ta'minlashda muhim o'rin tutadi. Ta'limning asosiy maqsadi bilim berish bo'lsa, tarbiya bu bilimlarni hayotga tadbiiq qilish va o'quvchilarda to'g'ri axloqiy va ijtimoiy qadriyatlarni shakllantirishdir. Tarbiya jarayoni esa o'quvchilarning jamiyatda faol, mas'uliyatli, mehnatsevar va odob-axloq me'yorlariga hurmat bilan qaraydigan shaxs sifatida tarbiyalanishiga yordam beradi.

Kalit so'zlar: Tarbiya fani, umumiy o'rta ta'lim muassasalari, tarbiya jarayoni, pedagogik metodlar, interaktiv metodlar, jamiyatdagi qadriyatlar, axloqiy me'yorlar, ma'naviy tarbiya, zamonaviy pedagogika, raqamli ta'lim texnologiyalari, milliy qadriyatlar, inson huquqlari, o'quvchilarning shaxsiy rivojlanishi, ijtimoiy ong.

Abstract: This article analyzes the educational process and the importance of educational science in general secondary educational institutions, modern approaches to its teaching, pedagogical methods and its role in the educational system. The science of education plays an important role in providing not only knowledge, but also moral, spiritual and social formation of students. If the main goal of education is to impart knowledge, education is to apply this knowledge to life and to form correct moral and social values in students. The educational process helps to educate students as active, responsible, hardworking and respectable people in society.

Keywords: Educational science, general secondary educational institutions, educational process, pedagogical methods, interactive methods, values in society, moral norms, spiritual education, modern pedagogy, digital educational

technologies, national values, human rights, o personal development of students, social consciousness.

Аннотация: В данной статье анализируется образовательный процесс и значение педагогической науки в общеобразовательных средних учебных заведениях, современные подходы к ее преподаванию, педагогические методы и ее роль в системе образования. Наука образования играет важную роль в обеспечении не только знаний, но и нравственного, духовного и социального формирования учащихся. Если главная цель образования – передать знания, то образование – применить эти знания в жизни и сформировать у учащихся правильные моральные и социальные ценности. Учебный процесс способствует воспитанию студентов как активных, ответственных, трудолюбивых и уважаемых в обществе людей.

Ключевые слова: Педагогическая наука, общеобразовательные учреждения, образовательный процесс, педагогические методы, интерактивные методы, ценности в обществе, моральные нормы, духовное образование, современная педагогика, цифровые образовательные технологии, национальные ценности, права человека, личностное развитие учащихся, общественное сознание .

Kirish. Zamonaviy tarbiya jarayonining asosiy tamoyillaridan biri – bu tarbiya va ta'limni birlashtirishdir. Ta'lim o'quvchilarga bilim va ko'nikmalarni o'rgatsa, tarbiya ularni o'z hayotida bu bilimlarni qo'llashga, jamiyatda mustahkam axloqiy qadriyatlarni saqlashga, mehnatga va ijtimoiy faoliyatga tayyorlashga yordam beradi. Tarbiya fanining ahamiyati shundaki, u o'quvchilarda jamiyatning eng yaxshi qadriyatlarini singdiradi, ularga jamiyatda barqarorlikni saqlash va ijtimoiy rivojlanishga hissa qo'shish imkonini yaratadi.¹

Zamonaviy pedagogik yondashuvlar tarbiya fanini o'qitishda eng samarali usullarni qo'llashga imkon beradi. Bular orasida interaktiv metodlar keng tarqalgan. O'quvchilarni faqat ma'lumot olish bilan cheklamaydigan interaktiv metodlar ularda tanqidiy fikrlash, muammoli vaziyatlarni tahlil qilish, jamoaviy ishlash va faol ishtirok etish ko'nikmalarini rivojlantiradi. ²Masalan, guruhli ishlar, muloqot, rol o'ynash kabi usullar o'quvchilarga o'z fikrlarini ifoda etish va o'zaro bahslashish imkonini beradi, shu bilan birga, ijtimoiy mas'uliyatni ham shakllantiradi. Bunday metodlar o'quvchilarda o'zlarini jamiyatning faol a'zosi sifatida ko'rishga, boshqalar

¹ R. Karimov, "Pedagogik innovatsiyalar: zamonaviy pedagogik yondashuvlar", Toshkent, 2021.

² S. Tursunov, "Tarbiya fanini o'qitishda interaktiv metodlarni qo'llash", Toshkent, 2021.

bilan hamkorlikda ishlashga va mustahkam ijtimoiy munosabatlar oʻrnatishga yordam beradi. Tarbiya jarayonida raqamli taʼlim texnologiyalaridan foydalanish ham muhim ahamiyatga ega. Zamonaviy taʼlim texnologiyalari, jumladan, multimedia vositalari, taʼlim platformalari va onlayn resurslar oʻquvchilarga yanada interaktiv va qiziqarli oʻrganish imkoniyatlarini yaratadi. Raqamli texnologiyalar oʻquvchilarning har biriga individual yondashuvni taʼminlaydi, ularni mustaqil oʻrganishga undaydi va ularda raqamli savodxonlikni rivojlantirishga xizmat qiladi. Shu bilan birga, bu texnologiyalar oʻquvchilarni zamonaviy jamiyatning muhim ijtimoiy va maʼnaviy masalalariga, masalan, axloqiy muammolarni hal qilishga tayyorlashda qoʻllaniladi.³

Tarbiya fanida milliy qadriyatlar va xalqiy anʼanalarga asoslangan yondashuvlar ham muhim ahamiyatga ega. Har bir jamiyatning oʻziga xos axloqiy va madaniy qadriyatlari mavjud boʻlib, tarbiya jarayonida oʻquvchilarga bu qadriyatlarni singdirish, ularda milliy oʻzlikni anglash va qadriyatlarni hurmat qilishni oʻrgatish zarur. Tarbiya fanini oʻqitishda milliy va xalqiy anʼanalarga asoslangan metodlar oʻquvchilarga jamiyatning eng yaxshi anʼanalari va axloqiy meʼyorlarini oʻrgatadi. Bu, oʻz navbatida, ularni jamiyatda faol ishtirok etishga tayyorlaydi.⁴ Tarbiya fanini oʻqitishda axloqiy qadriyatlarni oʻrgatish ham alohida oʻrin tutadi. Inson huquqlari, adolat, tenglik, vatanparvarlik, hurmat, hamkorlik va mehnatsevarlik kabi qadriyatlar jamiyatda barqarorlikni saqlash va ijtimoiy taraqqiyotga hissa qoʻshish uchun muhimdir. Tarbiya fani oʻquvchilarga nafaqat axloqiy meʼyorlarni oʻrgatadi, balki ularni amaliyotda qoʻllashni, jamiyatda tinchlik va barqarorlikni taʼminlashni ham oʻrgatadi. Bu jarayonda zamonaviy pedagogik metodlar, yaʼni taʼlimda faol ishtirok etish, muammoli vaziyatlarni echish, ijtimoiy tajriba oʻquvchilarni jamiyatdagi huquqiy va axloqiy tizimlarga tayyorlaydi. Global masalalar va interkultural yondashuvlar tarbiya jarayonida yangi jihatlar sifatida koʻrib chiqilishi kerak. Bugungi kunda dunyo boʻyicha turli millatlar va madaniyatlar oʻrtasida muloqot va hamkorlikni rivojlantirish zarur. Tarbiya fani oʻquvchilarga nafaqat oʻz milliy qadriyatlarini, balki boshqa madaniyatlar va xalqlarni hurmat qilishni, interkultural aloqalarni mustahkamlashni oʻrgatadi. Bu, oʻz navbatida, global muammolarga echim topish, ijtimoiy barqarorlikni saqlash va tinchlikparvarlikni rivojlantirishga yordam beradi. Umumiy oʻrta taʼlim muassasalarida tarbiya jarayoni va tarbiya fani yoshlarni nafaqat axloqiy va maʼnaviy rivojlantirish, balki jamiyatda faol, masʼuliyatli va ijtimoiy ongli shaxslar boʻlishga tayyorlashda muhim vosita

³ UNESCO, "Maʼnaviy va axloqiy tarbiya: xalqaro yondashuvlar", Parij, 2021.

⁴ A. Mirzaeva, "Interkultural tarbiya va globalizatsiya jarayonlari", Toshkent, 2023.

hisoblanadi. Tarbiya jarayonida zamonaviy pedagogik yondashuvlar, interaktiv metodlar, milliy va global qadriyatlar hamda raqamli ta'lim texnologiyalaridan foydalanish o'quvchilarda jamiyatga moslashish va o'zaro hurmatni rivojlantirishga yordam beradi. Shu bilan birga, tarbiya fanini o'qitishda axloqiy qadriyatlarni mustahkamlash, milliy an'analarga hurmat va interkultural hamkorlikni rivojlantirish jamiyatda tinchlik va barqarorlikni ta'minlashda muhim ahamiyatga ega. Tarbiya jarayonida shaxsiy yondashuv. Tarbiya fani o'qitishda shaxsiy yondashuv o'quvchining individual ehtiyojlari va qobiliyatlariga asoslanishi kerak. Har bir o'quvchi o'ziga xos xususiyatlarga ega, shuning uchun tarbiya jarayonida ularning qiziqishlari, kuchli va zaif tomonlari inobatga olinadi. Shaxsiy yondashuv tarbiyalashda nafaqat bilim va ko'nikmalarni o'rgatadi, balki o'quvchilarning o'zini anglashini, o'z imkoniyatlarini to'liq ochishini ta'minlaydi. Shuningdek, bu o'quvchining ijtimoiy va ma'naviy rivojlanishida o'ziga bo'lgan ishonchini oshiradi. Tarbiya va stressni boshqarish. Zamonaviy jamiyatda o'quvchilar o'zaro raqobat va turli ijtimoiy bosimlarga duch kelishadi, bu esa ularning psixologik holatiga salbiy ta'sir ko'rsatishi mumkin. Tarbiya fani o'quvchilarga stressni boshqarish va hissiy holatlarni nazorat qilish ko'nikmalarini o'rgatishda muhim ahamiyatga ega. O'quvchilarga o'z hissiyotlarini ifoda etish, stressli vaziyatlarni samarali boshqarish va o'z hissiy salomatliklarini saqlashga yordam berish tarbiya jarayonining ajralmas qismi bo'lishi kerak. Global masalalar va interkultural yondashuvlar tarbiya jarayonida yangi jihatlar sifatida ko'rib chiqilishi kerak. Bugungi kunda dunyo bo'yicha turli millatlar va madaniyatlar o'rtasida muloqot va hamkorlikni rivojlantirish zarur. Tarbiya fani o'quvchilarga nafaqat o'z milliy qadriyatlarini, balki boshqa madaniyatlar va xalqlarni hurmat qilishni, interkultural aloqalarni mustahkamlashni o'rgatadi. Bu, o'z navbatida, global muammolarga echim topish, ijtimoiy barqarorlikni saqlash va tinchlikparvarlikni rivojlantirishga yordam beradi. umumiy o'rta ta'lim muassasalarida tarbiya jarayoni va tarbiya fani yoshlarni nafaqat axloqiy va ma'naviy rivojlantirish, balki jamiyatda faol, mas'uliyatli va ijtimoiy ongli shaxslar bo'lishga tayyorlashda muhim vosita hisoblanadi. Tarbiya jarayonida zamonaviy pedagogik yondashuvlar, interaktiv metodlar, milliy va global qadriyatlar hamda raqamli ta'lim texnologiyalaridan foydalanish o'quvchilarda jamiyatga moslashish va o'zaro hurmatni rivojlantirishga yordam beradi. Shu bilan birga, tarbiya fanini o'qitishda axloqiy qadriyatlarni mustahkamlash, milliy an'analarga hurmat va interkultural hamkorlikni rivojlantirish jamiyatda tinchlik va barqarorlikni ta'minlashda muhim ahamiyatga ega. Jamiyat bilan integratsiya. Tarbiya fani o'quvchilarni faqat individual darajada emas, balki

jamiyat bilan ham integratsiyalashishga tayyorlashi kerak. O'quvchilarni jamiyatda faol ishtirok etishga, ijtimoiy muammolarni hal qilishga va boshqalarga yordam berishga undash tarbiya jarayonining muhim vazifalaridan biridir. O'quvchilarni turli ijtimoiy loyihalarda qatnashishga, ijtimoiy faollikni rivojlantirishga va o'z qarorlarini jamiyat manfaatlariga asoslashga tayyorlash, ularni mas'uliyatli fuqarolar sifatida tarbiyalashga yordam beradi. Tarbiya va ekologik ong. Ekologik ongni shakllantirish va o'quvchilarda tabiatga bo'lgan hurmatni rivojlantirish ham tarbiya jarayonining bir qismi bo'lishi kerak. Ekologik ta'lim va tarbiya o'quvchilarga atrof-muhitni saqlash, resurslarni tejash va tabiiy boyliklarni asrash bo'yicha mas'uliyatni his qilishni o'rgatadi. Bugungi kunda ekologik muammolar global ahamiyatga ega bo'lib, o'quvchilarni bu masalalar bo'yicha o'qitish, ularni ekologik ongli shaxslar sifatida tarbiyalash zarur.⁵

Milliy va xalqaro ta'lim tizimlari integratsiyasi. Tarbiya fani, milliy qadriyatlar bilan birga, xalqaro ta'lim tizimlari bilan integratsiyalashishga yordam beradi. Shuningdek, milliy an'analarga hurmat va o'z madaniyatiga bo'lgan e'tibor bilan birga, o'quvchilarda global qadriyatlarni, xalqaro madaniyatlarni tushunish va ularni hurmat qilish muhimdir. Bu integratsiya orqali o'quvchilar nafaqat o'z milliy an'analarni, balki dunyoqarashlarini kengaytirish, turli madaniyatlar o'rtasida hurmatni rivojlantirishni o'rganadilar.

Xulosa. Umumiy o'rta ta'lim muassasalarida tarbiya jarayoni o'quvchilarning faqat bilim olishlarini emas, balki ijtimoiy, axloqiy va ma'naviy jihatdan shakllanishini ham ta'minlaydi. Tarbiya fani o'qitish jarayonida zamonaviy pedagogik metodlar, masalan, interaktiv yondashuvlar, shaxsiy yondashuvlar, raqamli texnologiyalarni qo'llash, va ekologik ongni rivojlantirish kabi yondashuvlar o'quvchilarda jamiyatda faol va mas'uliyatli shaxs bo'lishni rag'batlantiradi. Shuningdek, tarbiya jarayonida o'quvchilarda etika, axloqiy qadriyatlar, va ijtimoiy ongni shakllantirish muhim ahamiyatga ega. Tarbiya fani milliy qadriyatlarni o'rgatish va xalqaro madaniyatni tushunish o'rtasida muvozanatni ta'minlashga, shuningdek, ekologik ongni rivojlantirishga xizmat qiladi. O'quvchilarning o'z hayotini ma'naviy va ijtimoiy nuqtai nazardan o'zgartirishi, jamiyatda to'g'ri axloqiy me'yorlarni rivojlantirish uchun zamonaviy ta'lim metodlaridan keng foydalanish zarur. Bu orqali tarbiya jarayonini yanada samarali qilish, o'quvchilarda yuqori darajada ijtimoiy ongni shakllantirish va ijtimoiy muammolarni hal qilish ko'nikmalarini rivojlantirishga erishish mumkin. Kelajakda tarbiya fanini o'qitish

⁵ S. Yuldoshev, "Axloqiy va ma'naviy qadriyatlarni o'rgatishda zamonaviy pedagogik yondashuvlar", Toshkent, 2020.

jarayonida innovatsion pedagogik metodlardan foydalanish, shuningdek, jamiyatda tinchlik va barqarorlikni ta'minlash uchun tarbiya fani o'qituvchilarining roli yanada oshishi kerak.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. O'zbekiston Respublikasi Ta'lim vazirligi, "Zamonaviy pedagogik yondashuvlar va ta'lim metodikasi", Toshkent, 2022.
 2. K. Abdurahmonov, "Pedagogik texnologiyalar va zamonaviy ta'lim metodlari", Toshkent, 2020.
 3. S. Tursunov, "Tarbiya fanini o'qitishda interaktiv metodlarni qo'llash", Toshkent, 2021.
 4. UNESCO, "Ma'naviy va axloqiy tarbiya: xalqaro yondashuvlar", Parij, 2021.
 5. R. Karimov, "Pedagogik innovatsiyalar: zamonaviy pedagogik yondashuvlar", Toshkent, 2021.
 6. S. Yuldoshev, "Axloqiy va ma'naviy qadriyatlarni o'rgatishda zamonaviy pedagogik yondashuvlar", Toshkent, 2020.
 7. A. Mirzaeva, "Interkultural tarbiya va globalizatsiya jarayonlari", Toshkent, 2023.
 8. J. Xaydarov, "Tarbiya va ta'lim jarayonida axloqiy qadriyatlarni o'rganish", Toshkent, 2022.
 9. Jabborova, S., Mirzadavlatova, U., & Kozimova, G. (2024). TA'LIM VA TARBIYA JARAYONIDA AXBOROTNING O'RNI VA AHAMIYATI. *Ilm-fan va ta'lim*, (6 (21)).
 10. Jabborova, S., Ismatillayeva, I., Fozilova, R., & Sulstonboyev, A. (2024). TEXNOLOGIK TARAQQIYOTNING ISTIQBOLLARI. *Ilm-fan va ta'lim*, (6 (21)).
 11. Jabborova, S., Daminjonova, S., Ismoilova, G., & Mamatqodirova, M. (2024). AXBOROTNING INSON HAYOTIGA TA'SIRI. *Ilm-fan va ta'lim*, (6 (21)).
 12. Jabborova, S., Olimjanova, H., & Shodmonova, S. (2024). INTERNETDAN SAMARALI FOYDALANISH-DAVR TALABI. *Ilm-fan va ta'lim*, (6 (21)).
- Bahodir o'g'li, V. S. (2024). YURTIMIZDA ARABLAR BOSQINI VA ISLOM DININING KIRIB KELISHI. *WORLD OF SCIENCE*, 7(10), 40-44.